

Pau Casals rep més i més gent a casa seva

En el trentè aniversari de la seva mort, Pau Casals (Vendrell, 1876–San Juan de Puerto Rico, 1973), desperta un interès creixent. El magnífic museu instal·lat a la casa del músic, aixecada a la platja de Sant Salvador, al Vendrell, rep ara, gràcies a la modernització enllestida el 2001, trenta mil visitants l'any.

El dia 6 de juliol del 1933, sis mesos després de l'arribada d'Adolf Hitler al poder, Pau Casals demana al seu amic Bronislaw Huberman, violinista polonès jueu, què ha de fer davant la insistent invitació d'actuar a Berlín, anteriorment refusada en solidaritat amb els col·legues jueus.

El director d'orquestra alemany Wilhelm Furtwangler, diu Casals a Huberman en la carta, ha insistit perquè accepti la invitació per tocar amb ell i rectifiqui la seva negativa. Casals fa saber a Huberman la resposta que ha donat a Furtwangler, que transcriu sencera. En aquesta reposta, el concertista català mostra a Furtwangler l'agraïment per la invitació i li reconeix l'esforç que fa en la seva campanya a favor de la normalització de la vida musical alemanya, amenaçada per la política antisemita del Govern. Però li diu que demanarà als seus col·legues jueus quina actitud ha de prendre finalment.

Per tant, Casals demana a Huberman que li digui què pensa i sent respecte de la petició. Ho fa amb aquests termes: "Us prego estimat amic que em digueu què és el que penseu per tal que pugui donar una resposta definitiva al nostre amic Furtwangler. Tingueu clar que estic de totes totes al costat dels artistes jueus i que per res al món voldria fer un fals pas."

I no el va fer, el fals pas. Pau Casals es va mantenir ferm amb la seva negativa.

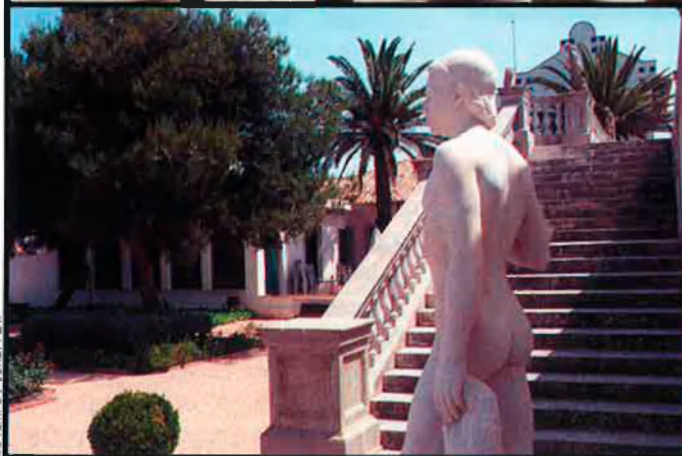
El biògraf oficial de Pau Casals, H. L. Kirk, parla de la resposta definitiva de Casals a Furtwangler. El músic català li reitera la seva amistat, però li deixa ben clar que no pot ni vol viatjar a Alemanya fins que la vida musical torni a ser lliure. H. L. Kirk no parla de la carta de Casals a Huberman en la seva biografia. Segurament, perquè la vida del músic català és tan rica que cal saltar-se'n molts detalls, però sí que la poden veure els visitants de la Vila Casals de Sant Salvador, barri mariner del Vendrell, convertida en un museu dedicat al violoncel·lista més popular de la història i que és alhora la seu de la Fundació Pau Casals.

El 1972, Pau Casals i la seva esposa, Marta Montanez, van crear la fundació amb l'objectiu de preservar tot el llegat que el músic tenia a Catalunya. Posteriorment, la fundació ha rebut més documents de l'arxiu familiar que es conservava a Washington i Puerto Rico. Part d'aquest arxiu s'ha integrat en l'exposició i la resta es troba en dipòsit a l'Arxiu Nacional de Catalunya, a disposició dels estudiosos. La correspondència completa de Casals amb Huberman sobre la invitació de Furtwangler, per exemple, és l'arxiu de Sant Cugat del Vallès.

El Museu va ser obert el 1974, però la seva modernització és recent, del juny del 2001, i aquesta modernització, que es va portar a terme durant sis anys, ha estat espectacular. La reforma ha consistit en la conservació arquitectò-

Pau Casals, a casa seva de Sant Salvador, platja del Vendrell, el 1935. Té aquí 59 anys. El músic, amb la seva habitual pipa, és al mirador del jardí. A sota, el jardí en l'actualitat, amb un Apol·lo de Josep Clara, encarregat expressament per Casals a l'escultor. Al costat, sala del Vlgatà, decorada amb les pintures adquirides per Casals a la família del comte de Güell.

nica de la vil·la, construïda per Casals el 1909 i ampliada el 1934. Casals hi va fer estades fins al 1939 i mai més no hi va tornar.

La humitat i la salabor del mar van fer necessàries les obres de manteniment, sobretot tenint en compte que la casa d'estiueig estava destinada a museu, és a dir, a exhibir peces d'art, instruments musicals i documents.

L'interès de la vil·la és doble. D'una banda, és arquitectònic i decoratiu. Tant la casa del 1909 com la del 1934 afegida segueixen uns criteris de sobrietat que la fa única i admirable. Al seu costat, les vil·les noucentistes de

s'Agaró i tota la Costa Brava pateixen d'afectació i barroquisme. A més, disposa d'un jardí noucentista de gran

El Museu Pau Casals de Sant Salvador recorda la negativa del músic a actuar a l'Alemanya nazi

bellesa. La primera casa va ser construïda per un mestre d'obres local, i la segona, per l'arquitecte Antoni Puig i Gairalt. Totes dues, a gust del propietari, el qual va poder dir una de les frases que llegirà el visitant del Museu quan entri a la primera sala, "Aquesta casa és l'expressió i la síntesi de la meua vida de català i artista".

I de l'altra banda, l'interès és específicament artístic, perquè la casa exhibeix la gran col·lecció d'art català de Casals, que, a més dels quadres, va arribar a comprar la decoració sencera feta pel pintor Francesc Pla i Duran,

“el Vigatà” (1743-1805), a la sala d’un palau del comte de Güell per traslladar-la a la seva vil·la.

La negativa de Casals a actuar a l’Alemanya nazi sorprendrà els qui creuen que el músic català només era “catalanista”. De fet, la magnitud, la grandesa de la vida artística i cívica de Casals, és plena de sorpreses, de detalls desconeguts pel gran públic, i el Museu Pau Casals les presenta de la manera més amena i didàctica possible, de la forma més moderna i atractiva, bo i respectant la casa fins al darrer detall decoratiu.

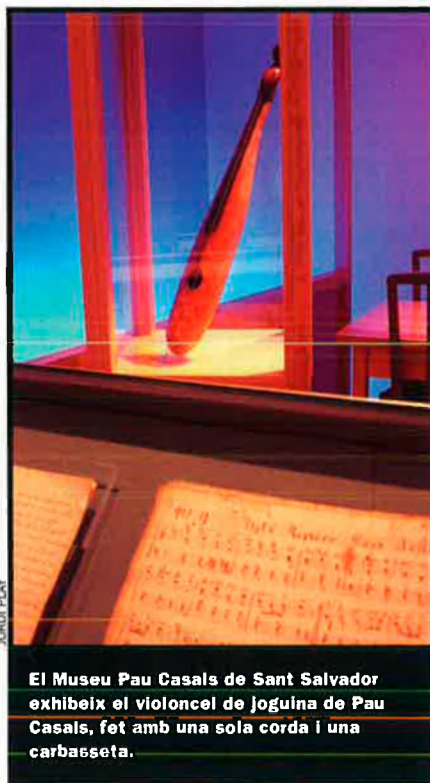
El trajecte que el Museu proposa al visitant és una suma fascinant de viatges, realitzats en paral·lel. Viatges per la casa estimada, per la seva vida artística, pel seu pensament, per la seva vida patriòtica, pacifista i cívica, i per la popularitat.

També és un viatge pels instruments musicals de l’artista. Aquest viatge arrenca amb el violoncel de juguina fet amb una corda sobre una carbasseta allargada que el pare i el barber del poble li van construir, i amb l’harmòniom portàtil que tocava el pare de poble en poble. La sala que els exhibeix també exposa la seva primera partitura, escrita amb el pare, per als Pastorets.

Però a més d’admirar uns objectes que formen part de la història universal de la música, el visitant podrà conèixer, en una selecció de frases projectades en diverses pantalles, el pensament de Pau Casals, tant l’artístic com el cívic.

Cada una de les disset sales obre un nou capítol o un nou aspecte significatiu de la vida de Casals, i en tots hi trobem objectes i documents, conjuntament amb el didactisme de les explicacions de la pantalla. Programes de les primeres actuacions –un de l’Ateneu Barcelonès del 1896– quaderns de notes dels viatges, combinat, tot això, amb el mobiliari original de la vil·la i els quadres d’art.

Els quadres pertanyen, recorda la conservadora del Museu, Núria Ballester Valveny, a l’art català més cotitzat dels anys 20 i 30, i van ser adquirits per Casals a consell dels galeristes Maragall i Merli. Són obres de Cases,

El Museu Pau Casals de Sant Salvador exhibeix el violoncel de juguina de Pau Casals, fet amb una sola corda i una carbasseta.

Rusinol, Mir, Opisso, Martí Alsina i molts més. És una col·lecció tan completa i significativa –unes dues-centes obres– que el mes de setembre vinent, una setantena de pintures seran exhibides a Granollers i posteriorment, a més ciutats.

La projecció internacional ocupa diverses sales. L’agenda de les gires, exhibida en una vitrina, mostra que, a principis del segle XX, Casals feia, en aquella època, formant part d’un trio, més de 250 concerts anuals a tot el món, en una època que els transports no eren tan ràpids com ara.

Al mig del trajecte, el visitant arriba a la sala gran, on se li explica amb

**Des del 2001,
la vil·la ha passat
de 5.000 a 30.000
visitants l’any,
i espera arribar
als 50.000**

imatges per què va ser tan important com a músic. És la sala prèvia a la del Vigatà, on per no dificultar la visió dels murals, s’ha col·locat només una vitrina al bell mig de la sala, dividida en quatre parts, les quatre facetes de la vida de Casals: l’intèrpret, el director, el compositor i el músic compromès.

Però no tot van ser triomfs i moments feliços en la vida de Pau Casals. Un cop deixada la sala del Vigatà, entrem en una sala fosca, on es projecten escenes de la Guerra Civil i bombardeigs. És la sala dedicada a la guerra. Les posteriors, ho seran a l’exili, la vida a Prada de Conflent i l’anomenat “Desencís i el silenci”, silenci adoptat per la negativa de les democràcies occidentals, i en especial de la Gran Bretanya, a fer caure la dictadura de Franco. Les vitrines exhibeixen els articles de queixa publicats per Casals en la premsa estrangera.

En tot aquest fascinant i rigorós recorregut, tan acurat i esforçat, tan ben elaborat tècnicament i tan valuós de documentació, el visitant atent s’adonarà d’una petita incongruència quan arribi a la sala de l’exili. Les imatges projectades pretesament referides a la diàspora dels exiliats republicans mostren famílies de mares i fills, ben mudades, netes i peixades, que caminen per carreteres planes envoltades per paisatges ben diferents als Pirineus. Han de ser, sens dubte, imatges de la fugida dels europeus de les ciutats amenaçades per la invasió nazi, durant la Segona Guerra Mundial. Podrien molt bé correspondre a ciutadans belgues dirigint-se cap a la frontera francesa.

La vida a Puerto Rico, la projecció universal, la realització del *Pessebre* i la lluita per la pau són els temes de les quatre sales restants.

Pel que fa a la documentació de les sales de la postguerra, a més de la carta a Huberman, s’exhibeixen alguns documents històrics. Per exemple, cartes d’agraïment dels refugiats catalans internats als camps de concentració del Rosselló i la llista dels refugiats als quals el músic feia donatius. Cartes i impresos a favor de la candidatura de Pau Casals a la presidència de la Ge-

neralitat de Catalunya a l'exili. En destaca el telegrama del 54 en què Tarradellas i els restants diputats a l'exili li demanen des de Mèxic que accepti la presidència de la Generalitat i una còpia manuscrita de la carta de resposta. En aquesta carta, Casals argumenta la seva negativa. Diu que "reflexió feta no puc acceptar", perquè el seu deure és estar al marge de tota representació política, representació que "fatalment disminuiria eficàcia de la de caràcter independent i espiritual i que cal reservar avui més que mai per quan sigui hora".

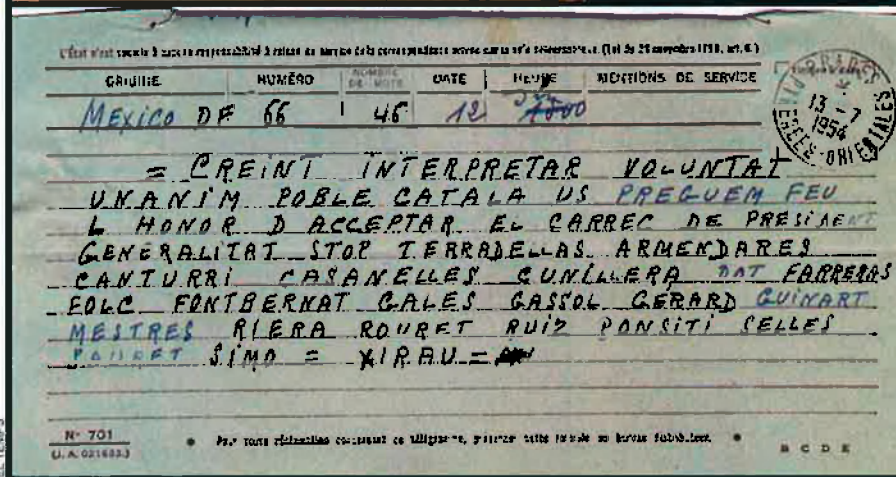
I, pel que fa als documents gràfics, destaca la projecció d'un documental en color, domèstic, fet el 1966, durant la darrera estada de Pau Casals al Conflent, el dia del seu norantè aniversari, quan va ser homenatjat pels castellers del Vendrell. S'hi pot veure Casals, al balneari de Molig.

La satisfacció i la sorpresa del visitant fa que el nombre de visites hagi augmentat considerablement d'ençà de la reforma i la modernització del Museu. El 2001, la vila va rebre 20.000 visitants i el 2002, 30.000. "El nostre objectiu és arribar als 50.000 anuals i esperem aconseguir-ho el 2005", ens diu Narcís Castanyer, director del Museu i de la Fundació.

Una absència. La sala dedicada a la projecció universal s'enriquiria si recordés l'excel·lent participació de Casals en el llargmetratge *Windjammer*, l'únic rodat en tres càmeres pel sistema Cinemiraclé. Estrenat a Hollywood el 1958, on va projectar-se durant 36 setmanes, els exhibidors catalans (la Cinesa d'Alfred Matas i Jaume Castell), no van gosar projectar-la al nostre país, precisament per la "peril·losa" presència de Casals, fins al 1967. Es va estrenar —ens detalla l'historiador i crític Joan Munsó Cabús— el 14 de març de 1967, al Cinerama Teatre Nou de Barcelona. Es titulava *Aventura en el Atlàntic* i es va projectar fins al 19 d'octubre. El documental, dirigit per Louis de Rochemont, segueix el viatge del veler escolta Christian Radich des d'Oslo fins a Nova York, i durant l'escala a Puerto

Rodatge del documental exhibit en Cinerama *Windjammer* (1958), a San Juan de Puerto Rico, el 1958. Casals hi interpreta *El cant dels ocells*. A Barcelona va ser projectat el 1967. A dalt, carta de Casals del 1954 on declina ser president de la Generalitat. A sota, telegrama dels diputats catalans en el qual li demanen que accepti el càrrec.

Rico, el capità, Yngvar Kjelstrup, visita un dels homes més cèlebres i llegendaris del moment, Pau Casals, el

L'impacte mundial de Casals es valoraria més si es divulgues la seva actuació al film 'Windjammer'

qual interpreta *El cant dels ocells*, al jardí del palau del governador. La música del film és de Morton Gould i la gravació, de la CBS, inclou la interpretació de Casals, amb el títol *Catalan Melody (Song of the Birds)*. Entre la documentació cedida per Marta Montanez hi ha fotografies del rodatge.

La projecció de la interpretació del *Cant dels ocells*, amb fotografies del rodatge i informacions referents a la producció i exhibició del film, faria més justícia al mite universal i més emotiva i informativa la visita.

Lluís Bonada